

ישיבת הר עציון בית מדרש האלקטרוני (ב.מ.א.)

פרשת השבוע

המשכן והכהנים- הנצחה אנושית של מעמד אלוקי

הרב ראובן טרגין

א) חלוקת הפרשיות

פרשיות תרומה, תצוה, וכי תשא מוקדשות לציווי בניית המשכן המיועד לשמש בסיס
להשכנת השכינה בתוך העם במדבר. כך בראשית הציווי - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם
(כה:ז)".

נראה שניתן לחלק את הציווי לשנים על בסיס חזרתה הכפולה של פסוק המפתח
הנ"ל לקראת סוף פרשת תצוה-

"וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי ושכנתי בתוך בני
ישראל והייתי להם לאלקים וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני
בתוכם אני ה' אלקיהם (כט:מד-ו)".

החלק הראשון של הציווי, המשתרע בין האיזכורים בתחילת פרשת תרומה ובסוף
פרשת תצוה, מתייחס להכנות הנחוצות להורדת השכינה; החלק השני-בפרק ל- מתאר את
הדרוש בעקבות נוכחות זו (1).

אולם החלק הראשון עצמו, מתחלק לשתי פרשיות נפרדות (תרומה ותצוה). דומה
שחלוקה זו מבחינה בין אותו חלק בציווי (פרשת תרומה)- המתייחס למשכן וכליו, לבין חציו
השני (פרשת תצוה)- המתייחס בעיקר לכהנים. חלוקה זו מודגשת בפסוקים שהבאנו מסוף
היחידה המזכירים בנפרד את הקדשת ה"אהל מועד והמזבח", שבנייתן מתוארת בפרשת
תרומה, מחד, ואת זו של "אהרן ובניו", המתוארת בפרשת תצוה, מאידך. (2) נראה מתוך עיון
בשתי היחידות שחלוקה זו מבטאה לא רק הבדל טכני בין חומרים ואנשים, אלא גם מטרות
שונות.

ב) פרשת תרומה- המבנה המקביל להר סיני

בעקבות טכס הברית בסוף פרשת משפטים, משה נקרא לחזור להר. למרות שכבר
שמענו רבות על נוכחות ה' בהר וביטויו הטבעיים, מוצאת התורה לנכון לתאר אותה שוב
בקשר לעלייתו של משה:

"ויכס הענן את ההר וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים...ומראה כבוד ה' כאש
אכלת בראש ההר... (כד:טו-יז)".

ניתן להסביר את החזרה על התיאור כקשורה לביטוי המופיע בה בפעם הראשונה
בתורה (בקשר לה')- "שכן". לקראת עלייתו של משה לקבל את הציווי לבניית משכן, מתארת
התורה את הר סיני כמוקד להשראת השכינה, אותה אמורה המשכן להנציח.

את ההקבלה בין ההשראות במשכן ובהר סיני רואים גם מתוך תיאור ההשראה
הסופית של השכינה על המשכן בסוף הספר ובפרשת שמיני וכן בציווי לבנייתו. תיאור
השראת ענן ה' על המשכן בסוף ספר שמות מקביל לתיאורה בסוף פרשת משפטים:

משפטים (כד:טז-יז): פקודי (מ:לד-ח):

"וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן... "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את
המשכן

ומראה כבוד ה' כאש אכלת בראש ההר ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל..."

לעיני בני ישראל."

בצורה דומה לסיני ממש, מופיעה האש בפרשת שמיני בעקבות קרבנות המילואים
כ"אש אוכלת" - "וירא כבוד ה' אל כל העם ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את
העלה... וירא כל העם ויפלו על פניהם (ט: כג-ד)."

ההקבלה זו בין המשכן לבין הר סיני קשורה במיוחד לבנין המשכן ולכליו. הקשר בין
חפצים אלו והר סיני מודגש כבר בראשית הפרשה כחלק מהצבת מטרת ההתרמה - "ועשו לי
מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן
תעשו (כה: ח-ט). (3)

פסוק זה, אמנם, אינו מדגיש את הקשר בין המראה ומיקומו - הר סיני, אבל פסוקי
מפתח אחרים, אלו המסיימים כל תת-יחידה, מזכירים מיקום זה במפורש:

"וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר" (כה: מ/ סוף תיאור כלי המשכן)
"והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר" (כו: ל/ סוף תיאור המשכן)
"נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה אותך בהר" (כז: ח/ סוף תיאור כלי החצר)

המפרשים כבר התייחסו לשימוש - הנראה לא מתאים - בשורש "ראה". אם ה'
מראה לו בעצמו את הצורות השונות, למה לא מנוסח כך בצורה פשוטה? כפתרון ניתן להיעזר
בניסוחו של הספורנו - "ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך וכו'" - אשכחן ביניהם לקבל
תפילתם ועבודתם באותו האופן שאני מראה אותך שכנתי בהר. "ה' לא הראה לו צורות
מלאכותיות אלא ציפה ממשה שיחקה את הצורה "הטבעית" של השראת השכינה בהר סיני.
כך לשון הגמי - "תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר - ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש
ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם (מנחות כט.). (4).

בעצם הרעיון של בנייה אנושית של מעון לשכינה כרוכה סכנה ובעיה חמורה - איך בן
אדם מבין את יכולתו לבנות? מצד אחד ביקש ה' את יוזמתם של ישראל בהורדת השכינה.
המשכן לא ירד מן השמים כי נכוונתו לתרום ולעמול היא תנאי להשגת נוכחות השכינה. מצד
שני, חשוב שהבונה יבין שפעולתו היא רק מכשיר, שתרומוהו רק סמלית. לשם כך, הבנייה
נעשתה כפי תוכנית שמימית על ידי מי שנתמלא בו "רוח אלקים". לא יתכן שבן אדם יהפוך
את בית ה' לביטוי לרגשותיו האישיים. עליו לקבל את תכתיביו של אלקיו, במקום להגדיר
את מושב האל בעצמו, ובכך להתאים כביכול את אופיו, להבנתו.

ג) פרשת תצוה - הכהנים - הפן האנושי

פרשת תצוה מציגה את המרכיב העיקרי שלא נכלל בהשראת השכינה של הר סיני -
הכהנים ועבודתם. חשיבות הכהנים מובנת דרך הפתיחה והחתימה המקבילים של הפרשה.
רוב הפרשה עוסקת בבגדי הכהונה (פרק כח) והקדשתן (כט: א-לז), אבל היא פותחת בהדלקת
הנרות ומסתיימת בקרבן התמיד. פרשיות אלו מקבילות:

הדלקת נרות (כז: כ-כא): קרבן תמיד (כט: לח-מב):

"שמן זית זך..להעלות נר תמיד באהל מועד מחוץ לפרכת מערב עד בקר לפני ה' חקת עולם לדרתם..."	"כבשים בני שנה שנים ליום תמיד את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים...עלת תמיד לדרתכם פתח אהל מועד לפני ה'..."
--	--

עיקר עבודת הכהנים הוא עבודה תמידית (בקר וערב לדורות) הנעשית "לפני ה'". (5)

מטרת עבודה זו מוזכרת בסוף הפרשה בעקבות תיאור קרבן התמיד -

"עלת תמיד לדרתכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. ונעדתי
שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי... (כט: מב-ג)."

המשכן אמור לשמש מתווך בין העם ואלקיו - משם יצא ציוויו. רק מקום הנראה
מבחינתנו כחי ותוסס יכול להוות מרכז לנוכחות השכינה בעולמינו, ולביטוי נוכחות זו -
הדיבור שלו לעם.

גילוי השכינה בהר סיני מקורו למעלה. לגילוי השמימי המקורי הזה היה אמנם צורה פיזית שכללה אפילו כלי בית (ארון, מנורה, שלחן, מזבח), אבל דמויות אנושיות היו מחוץ לתחומו. לעומת זאת, המשכן היה חיקוי אנושי של הגילוי השמימי הנבנה בידי אדם ובחומריו. המשכן ה"אנושי", שהיה ביטוי אנושי לנוכחות השכינה, פעל כפי הבנתו של האדם. עבודת הכהנים הפכה את המקום לשוקק חיים ולכן ראויה להשראת השכינה.

ד) המסר לדורות

בסיכום ראינו כיצד מתבטאת נוכחות שכינה בפנים שונות בפרשיות המשכן. מצד אחד, יסודות הבנין נשאבו מהגילוי השמימי. התיאור המפורט של המראה הוציא מלבם של אלו שהיו רוצים בלעדיה לפעול כפי פרי דמיונם. מצד שני, כדי שיוכל לבטא בצורה אנושית את הגילוי המקורי, היה חשוב שהמשכן יראה כבית מלא חיים. לשם כך נבחרו כהנים כ"קדושים לה'" לבצע עבודות תמידיות שסימלו את נוכחות ה' הנתפשת בקנה-מידה אנושי.

יש בציווי כפול זה מסר חשוב לכלל עבודתו של האדם. למרות חשיבות ההזדהות האישית עם התורה, ובעיקר עם המצוות, קיומן צריכה להיות ביטוי לקבלת עול מלכות שמים אמיתית. ביטוי לאופי קיומו של האדם יש ביחסו לפרטי המצוות שלא תמיד מובנים לאור הבנתו האישית את רעיונה הכללי של המצוה. דקדוקו בפרטים אלו למרות הכל מבטא את קבלתו של התורה בצורה הדומה לקבלת פרשת המשכן - "כאשר צוה ה' את משה."

הערות:

(1) ע' רמב"ן ל:א. המונח "כפרה" מופיע לאורך היחידה השנייה.

(2) לכן יש חזרה כפולה על הפעל "קדש" - "וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי."
ראיה נוספת לחלוקה אפשר להביא מההקבלה בין פתיחות הפרשיות:
פרשת תרומה: פרשת תצוה:
"ויקחו לי תרומה" "ויקחו אליך שמן זית זך."

(3) ה"וכן תעשו" חוזרת על פקודת "ועשו" מתחילת פסוק ח' כדי להדגיש את הקשר בין הפסוקים.

(4) הגמ' שם מבחינה בין הכלים ומבנה המשכן, אבל יש מקורות אחרות בחז"ל שהרחיבו את הירידה לכלל המשכן (ע' תורה שלמה אות פח, צב).

(5) המושג "לפני ה'" מופיע הרבה בסוף תיאור כל בגד מתוך בגדי הכהונה - כח: יב, כט, ל, לה, לח.

כדי להרשם יש לשלוח בקשה לכתובת

MAJORDOMO@ETZION.ORG.IL

עם התוכן:

. GET YHE-TEST H-SUBSCRIBE

קיימת גם מערכת שיעורים באנגלית. כדי לקבל רשימת השיעורים, יש לשלוח בקשה לכתובת:

LISTPROC@JER1.CO.IL

עם התוכן:

. INFO YHE-ABOUT

בשאלות אפשר לפנות למשרד הישיבה 02-9931-456 ולבקש את משרד האינטרנט, או לכתוב

לכתובת YHE@JER1.CO.IL

כל הזכויות שמורות 1997 ישיבת הר עציון

